

Criteria van Waarde in de geschiedbeoefening

Tim Riswick² & Laurien Zurhake³

Uitgangspunten voor de discussie:

1. Bijeenkomst 1: Bewaarplaatsen als onuitputtelijke bronnen voor de toekomst

- a. Bij het opnemen van documenten in archieven zou de selectie en waardering gebaseerd moeten zijn op representativiteit en uniciteit. Waar ligt echter de grens? Argumentering voor zowel het wel en niet opnemen van documenten is noodzakelijk om deze vraag te beantwoorden en historici zouden hierin een rol moeten spelen.
- b. In depots van musea zouden representativiteit en uniciteit tevens de grootste rol moeten spelen wanneer er bepaald wordt wat er niet en wel wordt opgenomen in de collectie.
- c. Digitale opslag kan de noodzaak van criteria van waarde niet oplossen. Authenticiteit is een noodzakelijk onderdeel.

2. Bijeenkomst 2: Erfgoed als waardevol perspectief en politiek instrument

- a. Erfgoed definities zijn bij uitstek problematisch en de toepassing daarvan hebben verstrekkende gevolgen op globaal, nationaal en regionaal niveau. Aan welke voorwaarden zou een definitie moeten voldoen?
- b. Criteria van wat waarde heeft verandert in de tijd. Wat voor consequenties heeft dat voor erfgoed definities (criteria) en de toepassing daarvan in zowel de toekomst als het verleden? En hoe moeten we als historici hiermee omgaan?
- c. Historici hebben de vaardigheden en verantwoordelijkheid zich actiever te mengen in de erfgoed problematiek.

¹ Wij willen graag de leden van het KNHG en andere collega's bedanken voor alle feedback en medewerking die heeft bijgedragen tot het tot stand komen van dit *position paper*. In het bijzonder willen we Leonie de Goeij, Susan Legêne en Eva Supèr bedanken.

² Promovendus bij de afdeling Geschiedenis, Radboud Universiteit te Nijmegen. Email: t.riswick@let.ru.nl

³ Promovenda bij de Graduate School Distant Worlds aan de Ludwig-Maximilians Universiteit te München. Email: d.zurhake@lmu.de

3. Publiekgeschiedenis

- a. Historici spelen een te kleine rol in publiekgeschiedenis, terwijl dit de meest directe vorm van geschiedenis is waarmee de samenleving in aanraking komt.
- b. Bij vrijwel elke vorm van publiekgeschiedenis zou er een balans moeten zijn tussen schoonheid, waarheid en macht. De vraag is echter of historici als *gate keepers* zouden moeten fungeren of juist een *shared authority* zouden moeten nastreven?
- c. Geschiedenisleraren zouden per definitie publiekgeschiedenis moeten gebruiken.

Introductie

In mei vorig jaar berichtte *The Guardian* dat de islamitische groepering Isis voor de poorten van de antieke Syrische stad Palmyra stond. Een bericht dat angst inboezemde omdat dezelfde groepering al de antieke *sites* in Nimrud en Hatra vernietigde. Ambtenaren in Syrië zeiden hun best te doen voor het behoud en de veiligheid van de Palmyreense artefacten, maar dat ze het behoud van de antieke gebouwen van de stad zelf niet konden garanderen. Een onheilspellend statement, omdat deze stad door de UNESCO genoemd wordt vanwege haar “uitzonderlijk universele waarde”.⁴ Diverse petitie's, waarin de Internationale Gemeenschap werd opgeroepen om actie te ondernemen en behalve mensen óók plaatsen en gebouwen van historische en culturele waarde te beschermen, circuleerden als gevolg. In december bleek dat die moeite tot dan toe tevergeefs was. Veel werelderfgoed is inmiddels vernietigd.⁵ De grote waarde die aan deze antieke stad wordt toegekend werd in de afgelopen maanden tegelijkertijd opnieuw bevestigd: de enige poort in Palmyra die nog steeds overeind staat na de vernietigingen door Isis wordt nu nagebouwd in Londen en New York.⁶

In dit *position paper* zoeken we antwoord op de vragen: wanneer krijgt iets zoveel ‘waarde’ dat er zulke aandacht voor bestaat? Wie bepaalt eigenlijk wat waarde is, wat waarde heeft, en welke criteria daarvoor gelden? Hoe schatten we een object, een brontekst en een erfgoedstuk op waarde? En hoe bepalen we wat waarde genoeg heeft om opgenomen te worden in onze publiekgeschiedenis of cultureel erfgoed? En waarom precies kiezen onderzoekers, beleidsmakers en investeerders in specifieke situaties voor een bepaalde invulling en definitie van ‘waarde’? Wat is de wisselwerking en het

⁴www.theguardian.com/world/2015/may/14/isis-syria-palmyra-iraq (geraadpleegd 23 januari 2016); www.nrc.nl/nieuws/2015/09/04/is-blaast-eeuwenoude-graftorens-op-in-palmyra/ (geraadpleegd 23 januari 2016).

⁵www.nrc.nl/next/van/2015/september/05/syrie-is-vernietigt-graftorens-in-palmyra-1528539 (geraadpleegd 23 januari 2016).

⁶www.theguardian.com/world/2015/dec/28/palmyra-temple-bel-arch-survived-isis-syria-london-new-york (geraadpleegd 23 januari 2016).

spanningsveld tussen zowel expliciete weldoordachte argumenten als impliciete culturele, economische-politieke factoren? In het geval van Palmyra lieten veel mensen, waaronder historici, van zich horen. Opvallend genoeg houden historici zich verder met vragen rondom 'criteria van waarde' niet of nauwelijks bezig. Terwijl deze vragen de kern raken van ieder debat over het 'nut' van de geschiedbeoefening. Bovendien maken huidige politieke en maatschappelijk ontwikkelingen, zoals de Wetenschapsvisie 2025, de nieuwe Erfgoedwet van 2016, snelle technologische vernieuwingen, de groeiende invloed van media en bezuinigingen van de overheid, het noodzakelijk om juist nu hierover te discussiëren.

Dit *position paper* dient als een gemeenschappelijk uitgangspunt voor de KNHG debatreeks 'Criteria van waarde in de geschiedbeoefening'. We proberen allereerst om de problemen rondom de constructie, selectie en toepassing van criteria van waarde te herkennen en erkennen. Ons uiteindelijke doel is om op grond van de discussie tijdens de debatreeks op papier te zetten hoe historici de komende jaren criteria van waarde het beste vorm kunnen geven in hun uiteenlopende beroepspraktijken. We richten ons op drie deelthema's: 'bewaarplaatsen', 'erfgoed' en 'publieksgeschiedenis, geschiedcommunicatie en intermedialiteit'. Deze indeling maakt dit gecompliceerde thema overzichtelijk en biedt gelegenheid tot verdieping. Een andere reden waarom we deze deelthema's kiezen is omdat criteria van waarde de basis zijn voor historisch onderzoek of het gevolg ervan zijn. In het geval van bewaarplaatsen en cultureel erfgoed gaat het over de bronnen die wij als historici tot onze beschikking hebben. Publieksgeschiedenis en wat als cultureel erfgoed wordt gezien is daarnaast deels afhankelijk van wat historisch onderzoek naar voren brengt. Tegelijkertijd zijn deze drie thema's gebieden waar historici zich niet of zelden over uitspreken, terwijl de samenleving er juist direct mee in aanraking komt. Historisch onderzoek is bewust niet meegenomen als deelthema omdat historici zich hier logischerwijs wèl nadrukkelijk over uitspreken. In de komende paragrafen zullen we elk deelthema van de debatreeks verder uitwerken.

1. Bewaarplaatsen als onuitputtelijke bron voor de toekomst

Verzamelen, archiveren, deponeren, ontzamen en afstoten: hoe wordt bepaald wat er in archieven, bibliotheken en depots in musea bewaard moet blijven voor toekomstige generaties? Wie stelt vast wat historische waarde heeft en wat niet? Er bestaat een spanning tussen het zoveel mogelijk willen bewaren van bronnen, en het opslaan, toegankelijk en vindbaar maken. Behalve de cultuurhistorische factor spelen financiële overwegingen een belangrijke rol. Welke criteria van waarde bepalen wat uit ons

verleden wordt bewaard voor de toekomst en wat niet? In deze paragraaf vatten we samen wat daarop de huidige antwoorden zijn, aan de hand van archieven, museumdepots en digitalisering.

1.1. Archieven

De Archiefwet van 1995 bevat procedures over geheimhouding en bewaartermijnen van overheidsarchieven. Ook is hierin vastgelegd wat er bewaard, en dus gearchiveerd, moet blijven voor toekomstige generaties. Selectielijsten, die tot stand zijn gekomen op basis van verschillende criteria, spelen hier een centrale rol. Universeel zijn die selectielijsten niet: afdelingen binnen de overheid kunnen zelf beslissen wat er van belang is om te bewaren, zolang ze rekening houden met een aantal voorwaarden. Die voorwaarden zijn “(1) het belang van het betreffende overheidsorgaan, (2) de verhouding van het betreffende overheidsorgaan tot andere overheidsorganen, (3) de waarde van de archiefbescheiden als onderdeel van het cultureel erfgoed, en (4) het belang van de archiefbescheiden voor andere overheidsorganen, recht- of bewijszoekende burgers en het belang voor historisch onderzoek.”⁷ Deze voorwaarden suggereren allereerst dat het belang van een object voor de overheid zelf het voornaamste criterium voor waardebeoordeling is, en dat cultureel erfgoed en historisch onderzoek op de tweede en derde plaats komen. In deze voorwaarden wordt het ‘belang’ in connectie met de overheid zelf, cultureel erfgoed, historische onderzoek en de burger in de zin van de samenleving niet gedefinieerd. Impliciete culturele, economische, en sociale factoren kunnen daardoor onbewust de overhand krijgen. Noodzakelijk is om te achterhalen hoe deze belangen gedefinieerd werden en worden en hoe afwegingen over het belang ervan kunnen worden bediscussieerd.

In 2007 werd daarvoor een commissie ‘Waardering en Selectie’ ingesteld door het Rijksarchief. In haar eindrapport deed de commissie heldere uitspraken over de kwesties die spelen rondom selectie, acquisitie en waardering. Zowel voor het algemene en representatieve als het bijzondere en het unieke moet er plaats zijn in onze geschiedenis. Een getrapte waardering kan een oplossing bieden waarbij op drie verschillende niveaus naar de bewijstukken van ons verleden wordt gekeken: (1) de samenleving, (2) actoren en archiefvormers en (3) werkprocessen en archiefbescheiden. Is op alle niveaus sprake van selectie en acquisitie van het representatieve en het unieke, dan weten we wat bewaard moet blijven voor de toekomst. Op deze manier wordt er een explicatie argumentatie gegeven voor wat wel bewaard

⁷ Besluit van 15 december 1995, houdende regelen ter uitvoering van een aantal bepalingen van de Archiefwet 1995 (Archiefbesluit 1995), Staatsblad, 1995, nr. 671, artikel 2.

wordt. Dit is echter niet het geval voor wat buiten de bewaarplaatsen van de overheid blijft en dus niet wordt opgenomen.⁸

In 2015 publiceerde het Nationaal Archief de handreiking 'Belangen in balans. Handreiking voor waardering en selectie van archiefbescheiden in de digitale tijd'. Hierin werden de bovenstaande aanbevelingen grotendeels overgenomen. Men is er zich bewust van dat het beeld van toekomstige generaties in het heden bepaald wordt. Daarom moeten "Archieven [...] inzicht bieden in dat wat representatief is en in dat wat uniek is. Dat is de balans waar deze handreiking over gaat."⁹ De vraag blijft echter: wie beslist wat representatief is of bijzonder genoeg om bewaard te blijven? En hoe moet zo'n procedure verlopen? Het NA stelt voor om het toekennen van waarde tot een continue proces te maken waarin steeds opnieuw wordt bekeken welke criteria gelden voor waarde toekenning aan bronnen. Het grootste probleem blijft echter dat het "onwenselijk en onmogelijk is om ieder archiefstuk afzonderlijk te waarderen."¹⁰ De handreiking noemt twee instrumenten die gebruikt kunnen worden bij het toekennen van waarde aan categorieën binnen archieven: een systeemanalyse en een hotspot-monitor. Bij een systeemanalyse gaat het voornamelijk om de doelstellingen en kerntaken van een organisatie. Welke basisinformatie is er structureel van blijvende waarde? Hierbij kan gedacht worden aan informatie over de organisatiestructuur, werkprocessen en besluitvorming. Een hotspot-monitor vult de systeemanalyse aan door juist aandacht te hebben voor de actualiteit en het unieke.¹¹

Er is in de archiefwereld dus een duidelijk beleid voor het bepalen van criteria van waarde bij selectie. Wat echter opvalt is dat de koers die uitgezet wordt weinig interactie zoekt met historisch onderzoek en andere velden waarin historici opereren. Het tegenovergestelde is echter ook waar: historici lijken in veel mindere mate geïnteresseerd in de beschreven vraagstukken terwijl die aan de grondslag van elk historisch onderzoek liggen. Belangrijk is volgens ons daarom om te bediscussiëren of de huidige koers voldoende mogelijkheden biedt om criteria van waarde in de archiefwereld zo vast te stellen dat toekomstige en gevestigde historici er hun onderzoek op kunnen baseren en we vervolgens daaruit ons verleden zo goed mogelijk kunnen reconstrueren. Met andere woorden, vinden wij als jonge historici dit beleid voldoende om criteria van waarde vorm te geven? Kan er op deze manier voldoende

⁸ Commissie Waardering en Selectie, *Gewaardeerd Verleden. Bouwstenen voor een nieuwe waarderingmethodiek voor archieven* (2007).

⁹ Nationaal Archief, *Belangen in balans. Handreiking voor waardering en selectie van archiefbescheiden in de digitale tijd* (2015) 3.

¹⁰ Nationaal Archief, *Belangen in balans. Handreiking voor waardering en selectie van archiefbescheiden in de digitale tijd* (2015) 9.

¹¹

gereflecteerd worden op hetgeen de toekomstige samenleving nodig heeft om op haar verleden te kennen? Of zou er meer interactie plaats moeten vinden?

1.2. Musea en depots

Waar er voor archieven van de overheid steeds duidelijkere richtlijnen zijn ontstaan, zelfs zijn vertaald in wetten, bestaat er voor depots weinig debat dat een enkel instituut overstijgt. Een oorzaak hiervoor is te vinden in het feit dat veel objecten die van belang worden geacht als Nederlands cultureel erfgoed of voor historisch onderzoek niet direct in handen van de staat zijn. Daarnaast heeft elk museum eigen selectiecriteria die gebaseerd zijn op de eigen doelstelling. De vraag is hier of zo wel voldoende bewaard wordt om een compleet beeld te krijgen van ons verleden. Wat zou daarvoor bewaard moeten blijven? Moeten we hier dezelfde vorm van representativiteit en uniciteit toepassen als in de archieven?

De problematiek is in de museumwereld bekend. Zo biedt de Nederlandse museumvereniging handvatten waarmee musea hun collecties zo goed mogelijk kunnen beheren. En musea hebben een verplicht collectieplan waarin hun doelstellingen worden beschreven. Een ander belangrijk onderdeel van dit collectieplan is het verzamelbeleid waarin staat welke objecten in de collectie thuishoren en welke objecten in de toekomst afgestoten zouden moeten worden.¹² Omdat het bij afstoten kan gaan om het vernietigen of de verkoop van cultureel erfgoed, is er een ethische code opgesteld. De code bevat procedures gericht op het maken van weloverwogen keuzes bij de afstoting van objecten. De Leidraad voor het Afstoten van Museale Objecten (LAMO), die herzien is in 2016, is hieruit voortgevloeid. Over het toekennen van waarde aan objecten wordt in de LAMO maar een enkele voorwaarde genoemd die kan helpen bij het vormgeven van criteria: “bescherming van het erfgoed van nationaal belang, zodat het behouden blijft voor de Nederlandse samenleving”.¹³ Maar wat is ‘nationaal belang’ en moeten regionaal of lokale belangen niet ook worden meegenomen? In de LAMO staat niets over representativiteit en uniciteit, terwijl deze criteria van waarde wellicht even belangrijk zijn voor objecten als voor archiefstukken.

Verwante vragen gaan over de hoeveelheid en diversiteit van objecten die bewaard zouden moeten blijven. Hoeveelheid is belangrijk omdat objecten kostbaar zijn om te bewaren. Behalve dat ze de beperkte beschikbare depotruimte innemen is er om de zoveel tijd ook restauratie nodig. De diversiteitskwestie bepaalt mede de hoeveelheid bewaarde objecten, maar is ook belangrijk doordat

¹² Instituut Collectie Nederland & Stichting Landelijk Contact van Museumconsulenten, Handreiking tot het schrijven van een collectieplan (Amsterdam 2008).

¹³ Museum Vereniging, LMAO (2016) 5.

diversiteit en uniciteit bepalen welke geschiedenissen er gereconstrueerd kunnen worden. In het verleden zijn voornamelijk speciale en kostbare objecten bewaard waardoor we relatief veel hebben uit de hogere klassen en weinig van het grootste gedeelte van de bevolking. Tegelijkertijd wordt gesteld dat objecten in musea eigenlijk maar weinig waarde hebben: het zijn de verhalen bij de objecten die belangrijk zijn. In dat geval zou je zelfs jezelf kunnen afvragen of het oorspronkelijke object wel noodzakelijk is voor een verhaal.¹⁴ Misschien is een replica wel voldoende? Zouden digitale technieken niet de oplossing kunnen bieden om ons verleden te bewaren?

1.3. De Toekomst: digitalisering?

Het rapport 'Op weg naar 2020 en verder. Het verhaal van de archieffunctie' gaat over hoe archieven zich in de komende jaren kunnen ontwikkelen in onze huidige informatiemaatschappij. Centraal in deze verandering staan verdere dematerialiseren, deterritorialisering, horizontalisering, vergroting van transparantie en de bewaking van privacy. Alle informatie in de archieven zou gedigitaliseerd beschikbaar moeten worden voor iedereen wat informatie-uitwisseling en transparantie bevordert. Volgens het rapport zijn de komende jaren cruciale transitiejaren waarin selectie criteria nog noodzakelijk zijn. In de uiteindelijke fase zal er geen waarde toekenning meer nodig zijn omdat technologische ontwikkeling ervoor zorgen dat opslag steeds goedkoper wordt. Automatische administratiesystemen zorgen daarnaast ervoor dat alles doorzoekbaar is. Alles wat verder niet *digital born* is zal tegen die tijd zijn gedigitaliseerd aangezien dit maar een fractie is van de hoeveelheid informatie die er nu elk jaar bij komt.¹⁵ Deze lijn zou ook doorgetrokken kunnen worden naar objecten in depots. Van alles kan er een driedimensionale scan worden gemaakt die digitaal opgeslagen wordt en met een driedimensionale printer *on demand* gemaakt kan worden. Kortom: uiteindelijk ontstaat er een werkelijkheid waarin criteria van waarde geen rol meer spelen aangezien simpelweg alles kan worden opgeslagen.

Aan dit geschetste toekomstbeeld zitten echter een aantal haken en ogen. Ten eerste blijven vragen rondom criteria van waarde bestaan omdat authenticiteit vaak een belangrijk onderdeel daarvan is. Is een replica of digitaal opgeslagen document of object even waardevol als het origineel? De meeste mensen, waaronder wijzelf, zouden hier een ontkennend antwoord op geven. Daarnaast bestaan er grote zorgen over de vluchtigheid van digitale informatie en de dragers waarop deze staat. De

¹⁴ www.decorrespondent.nl/1760/65-miljoen-kunstobjecten-wat-moet-je-ermee-/58641440-9bd89fc8 (geraadpleegd op 21 januari 2016).

¹⁵ Archief 2020, *Op weg naar 2020 en verder. Het verhaal van de archieffunctie* (2015).

ontwikkeling voor de dataopslag mag dan snel gaan, maar de apparatuur om digitale informatie te lezen veroudert tevens snel.¹⁶ Daarnaast kan digitale informatie vrij gemakkelijk worden aangepast en is vaak onduidelijk wat precies de context is: juist die informatie is van belang. Het volledig digitaliseren kan daarom enorme risico's met zich meebrengen wanneer dit niet zorgvuldig gebeurt. Daarbij is het de vraag in hoeverre automatische systemen ervoor zullen zorgen dat alles tot in detail doorzoekbaar is. Zogenaamde metadata kan automatisch aangemaakt worden, maar dit zal er niet voor zorgen dat alles vindbaar is met een aantal trefwoorden. Het vindbaar maken van documenten is even belangrijk, of misschien wel belangrijker, dan het opslaan ervan. Op dit gebied zal er dus toch een bepaalde keuze moeten worden gemaakt.¹⁷ Daarom denken wij dat er ook in de toekomst en bij *digital born* bronnen er een afweging gemaakt zal moeten worden over wat we wel en niet bewaren. Maar welke criteria van waarde zouden we daarvoor moeten hanteren?

2. Erfgoed als waardevol perspectief en politiek instrument

Wat zijn 'erfgoedwaarden'? De term erfgoed is zelf door de tijd bepaald, een uitdrukking van een waardenstelsel van het hier en nu. Hoe bepalen instanties en de overheid wat cultureel waardevolle objecten, monumenten of stadsaanzichten zijn? Wie zijn 'eigenaar' van deze objecten van het verleden aanwezig in de natuur en in openbare ruimtes, en bijeengebracht in archieven, bibliotheken en musea? Iets benoemen als 'erfgoed' heeft verstrekkende gevolgen want er moet worden voldaan aan speciale, vaak kostbare, regels. Tegelijkertijd krijgt wat 'erfgoed' heet extra aandacht, toeristen en financiering. Deze paragraaf gaat over erfgoed: ten eerste over de gebruikte definities waarin criteria te vinden zijn op grond waarvan een object, structuur of stadsaanzicht 'waardig' genoeg geacht wordt om tot 'erfgoed' betiteld te worden. Ten tweede, de problemen met deze definities en ten derde in het bijzonder hoe historici zich verhouden tot dit dynamische spanningsveld.

2.1 Erfgoeddefinities

De meest bekende definitie van erfgoed is die gebruikt wordt door de Organisatie der Verenigde Naties voor Onderwijs, Wetenschap en Cultuur (UNESCO), ondersteund door het International Council on Monuments and Sites (ICOMOS). Wat maakt iets zo waardevol dat het op de Werelderfgoedlijst komt, en bewaard en beschermd moet worden? Volgens UNESCO horen tot cultureel erfgoed alle objecten "that

¹⁶ Bijeenkomst Digital Dementia, via www.jhsg.nl/reportage-digital-dementia/ (geraadpleegd 21 januari 2016).

¹⁷ C. Jeurgens, 'The Scent of the Digital Archive: Dilemmas with Archive Digitisation'. *BMGN - Low Countries Historical Review* 128, 4 (2013) 30–54.

represent or symbolise a set of ideas or values, which are universally recognized as important, or has having influenced the evolution of mankind as a whole at one time or another.”¹⁸ Deze definitie is onderverdeeld in een aantal categorieën: cultureel erfgoed, natuurlijk erfgoed en erfgoed van gewapende conflicten. Bij cultureel erfgoed gaat het om sporen die door de mensheid zelf gemaakt zijn, zoals schilderijen, manuscripten, gebouwen en (gezonken) scheepwrakken, maar ook mondelinge tradities en rituelen. Bij natuurlijk erfgoed gaat het om natuurlandschappen met culturele aspecten en bij erfgoed van gewapende conflicten hoe deze beschermd kan worden.¹⁹ Vervolgens stelde UNESCO tien criteria op die bepalen of een van de bovengenoemde zaken tot (wereld)erfgoed bestempeld zou moeten worden.²⁰ Daarvoor moet het aan minimaal één van de tien criteria voldoen. Belangrijk is dat landen eerst een overeenkomst moeten aangaan met de UNESCO en financiële bijdragen moeten leveren voordat ze in aanmerking komen om sporen van hun verledens tot erfgoed te kunnen nomineren. Opvallend is ook dat de beschreven criteria, net als de definitie, duidelijk maken dat werelderfgoed iets bijzonders moet zijn: ‘univerisally recognized as important’, ‘masterpiece’, ‘important’, ‘unique’, ‘outstanding’, ‘universal significance’ enzovoorts.²¹ Al deze woorden en de invulling daarvan zijn echter zeer subjectief. Wie en hoe wordt bepaald of iets bijzonder is? En waarom telt het unieke zo zwaar en wordt het representatieve niet genoemd?

Het doel van UNESCO is dat er “a shared world heritage for all of humanity” ontstaat, die “protect[s] and cherish[es] the world’s natural and cultural heritage, express[ing] a shared commitment to preserving our legacy for future generations.”²² De koppeling tussen het verleden met het heden en toekomst staat in de UNESCO definitie voorop.²³ De nieuwe Erfgoedwet, die op 1 juli 2016 van kracht wordt, sluit hierop aan door cultureel erfgoed als volgt te definiëren:

¹⁸ ICOMOS, *The World heritage list. Filling the gaps – an action plan for the future* (Monuments and Sites XII) (Parijs 2006) 18.

¹⁹ Zie in de bijlage de volledige citaat. UNESCO, *What is meant by ‘Cultural Heritage’?* <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/illicit-trafficking-of-cultural-property/unesco-database-of-national-cultural-heritage-laws/frequently-asked-questions/definition-of-the-cultural-heritage/> (geraadpleegd 23 januari 2016).

²⁰ Zie voor de tien criteria de bijlage. <http://whc.unesco.org/en/criteria/> (geraadpleegd 23 januari 2016).

²¹ Ibidem.

²² UNESCO, *The World Heritage Convention*, <http://whc.unesco.org/en/convention/> (geraadpleegd 23 januari 2016).

²³ Commissie Waardering en Selectie, *Gewaardeerd Verleden. Bouwstenen voor een nieuwe waarderingsmethodiek voor archieven* (2007) 9-16; F.J. Duparc, *Een eeuw strijd voor Nederlands cultureel erfgoed* ('s-Gravenhage 1975): ‘(...) juist tegenwoordig nu de bewoonde wereld steeds meer één geheel aan het worden is, dient men onder cultureel erfgoed te verstaan wat de mensheid in haar geheel heeft voortgebracht en aan ons, mensen van thans, heeft nagelaten’ (pag XV).

“*cultureel erfgoed*: uit het verleden geërfde materiële en immateriële bronnen, in de loop van de tijd tot stand gebracht door de mens of ontstaan uit de wisselwerking tussen mens en omgeving, die mensen, onafhankelijk van het bezit ervan, identificeren als een weerspiegeling en uitdrukking van zich voortdurend ontwikkelende waarden, overtuigingen, kennis en tradities, en die aan hen en toekomstige generaties een referentiekader bieden.”²⁴

De Erfgoedwet, die verschillende wetten betreffende cultureel erfgoed bundelt, heeft als doel om samen met de nieuwe Omgevingswet, cultureel erfgoed te behouden, te beheren en te beschermen. Wat wel en niet aangewezen wordt tot erfgoed, behouden of beschermd moet worden, wordt grotendeels besloten door de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.²⁵ In het Erfgoedwet-document staat dat sporen die van “algemeen belang [zijn] vanwege schoonheid, betekenis voor de wetenschap of cultuurhistorische waarde [hebben] aan te wijzen als rijksmonument”²⁶ en verderop dat sporen die tot de categorie “onvervangbaar en onmisbaar” behoren behouden dienen te worden voor het Nederlands cultuurbezit door deze aan te wijzen als beschermd cultuurofgoed.²⁷ Aanduidingen als ‘algemeen belang’, ‘schoonheid’, ‘cultuurhistorische waarde’, ‘onvervangbaar’ en ‘onmisbaar’ staan volgens ons per definitie ter discussie, omdat ook hier de vragen gesteld kunnen worden: wie beslist dit? En wat maakt iets tot typisch Nederlands erfgoed? Moet dat niet ook iets representatiefs zijn?

De praktijk leert dat bovenstaande definities tot problemen leiden en wellicht zelfs contraproductief zijn. Erfgoed is een omstreden en emotioneel domein, zowel politiek, cultureel als religieus. In juni 2008 blies de UNESCO nieuw leven in een eeuwenlang bestaand conflict tussen Cambodia en Thailand door een elfde-eeuwse Boeddhistische tempel, de Preah Vihear tempel, op de grens tussen beide landen, tot werelderfgoed te bestempelen met als ‘eigenaar’ Thailand.²⁸ De ruzie mondde uit in een gewapend conflict tussen beide landen en laat zien dat landelijke grenzen niet per definitie culturele grenzen hoeven te zijn. De Tempelberg in Jerusalem is een goede illustratie van hoe strijd om een specifieke plaats globale gevolgen heeft: Joden en Moslims, de Joodse en Palestijnse staten, vechten om het eigendomsrecht.²⁹ Een ander voorbeeld zijn de door de Taliban opgeblazen Bamiyan Boeddhabeelden. Het westen was totaal verontwaardigd en de geografische plaats heeft nu een negatieve connotatie: de herinnering aan vernietiging. Terwijl diezelfde plaats voor de Taliban een

²⁴ Eerste Kamer, vergaderjaar 2014–2015, 34 109, A 1.

²⁵ Zie bijlage voor een aantal citaten uit de nieuwe Erfgoedwet die voor onze debatreeks van belang is.

²⁶ Eerste Kamer, vergaderjaar 2014–2015, 34 109, A 6.

²⁷ Eerste Kamer, vergaderjaar 2014–2015, 34 109, A 6.

²⁸ Pou Sothriak, ‘Cambodia’s Border Conflict with Thailand’, *Southeast Asian Affairs* (2013) 87-100.

²⁹ Ferdinand de Jong, ‘Hybrid Heritage’, *African Arts* 42, 4 (2009) 1.

positieve connotatie heeft: vernietiging kan ook erfgoed zijn. In de woorden van historicus Ferdinand de Jong, “in spite of the ideal of a ‘shared heritage’, the ownership of heritage is often contested, and heritage often seems to unleash the energy that drives communities to take up arms.”³⁰ De criteria van UNESCO weerspiegelen vooral de Westelijke dominantie die haar stempel wereldwijd drukt op het gebied van erfgoed, waardoor de niet-Westerse, lokale en nationale belangen worden onderdrukt.³¹

Ook in de Nederlandse Erfgoedwet wordt enkel beschreven dat cultureel erfgoed van belang is en wanneer het als waardevol wordt beschouwd vandaag de dag: het moet een referentiekader bieden voor huidige en toekomstige generaties. Door wie blijft dan wel weer de vraag. Belangrijk want wat als waardevol gezien wordt verandert per generatie, persoon, en gebied. Het gaat hier om ‘waarderingprocessen’ van het verleden, een van de meest essentiële onderdelen van erfgoed. In 2007 is hierover het eerder genoemde rapport ‘Gewaardeerd Verleden’ opgesteld.³² Het is onduidelijk waarom de nieuwe Erfgoedwet hier niet tot nauwelijks op ingaat. Het woord ‘waardering’ komt in de tekst van de wet slechts tweemaal voor.³³

De commissie die ‘Gewaardeerd Verleden’ opstelde bouwde voort op de definities van de UNESCO en het ICOMOS. Het advies van de Raad van Cultuur³⁴, ‘Het tekort van het teveel’ achtte de commissie onbruikbaar. In het rapport van de Raad van Cultuur staat dat “het resultaat van het proces van waardering, selectie en acquisitie” cultureel erfgoed is.³⁵ De Raad van Cultuur stelt in haar advies dus vast dat cultureel erfgoed niet te objectiveren is, wat absoluut waar is, maar geen oplossing of werkbare ideeën biedt. De Commissie definieert ‘waarderen’ als het: “toekennen van waarde aan documenten op verschillende momenten en binnen verschillende processen.’ Wat in deze definitie goed tot uitdrukking komt, is dat waarderen verschillende betekenissen heeft, op verschillende momenten gebeurt en ook

³⁰ Ibidem.

³¹ Laurajane Smith, *Heritage, Communities and Archaeology* (London 2009); Laurajane Smith, *Uses of Heritage* (London 2006); Laurajane Smith, *Archaeological Theory and the Politics of Cultural Heritage* (London 2004).

³² Commissie Waardering en Selectie, *Gewaardeerd Verleden. Bouwstenen voor een nieuwe waarderingmethodiek voor archieven* (2007).

³³ Eerste Kamer, vergaderjaar 2014–2015, 34 109, 4, 31.

³⁴ De Raad van Cultuur is een wettelijk adviesorgaan van de regering en het parlement op het gebied van kunst, cultuur en media die onafhankelijk, gevraagd en ongevraagd, adviseert over actuele beleidskwesties en subsidieaanvragen.

³⁵ Raad voor Cultuur, *Het tekort van het teveel. Over de rijksverantwoordelijkheid voor cultureel erfgoed* (Den Haag 2005) 4; Commissie Waardering en Selectie, *Gewaardeerd Verleden. Bouwstenen voor een nieuwe waarderingmethodiek voor archieven* (2007) 21: “De commissie sluit zich aan bij die opvatting en vat erfgoed op als het geheel aan materiële (roerende en onroerende) objecten en immateriële (symbolische) praktijken, die afkomstig zijn uit of verwijzen naar het verleden, waarvan de presentatie en representatie in het heden dient om continuïteit te bewerkstelligen tussen verleden, heden en toekomst.”

verschillende consequenties heeft.”³⁶ Deze definitie lijkt genuanceerder en voor historici hoogstwaarschijnlijk ook bruikbaar, daar historici complexe problematieken inzichtelijk(er) en politieke processen zichtbaar kunnen maken. Dit brengt ons tot het derde en laatste punt.

2.2. Een rol voor historici?

Erfgoed wordt geconstrueerd doordat gemeenschappen, overheden en (lokale, regionale, nationale of globale) instanties in het heden bepaalde sporen uit het verleden als erfgoed classificeren om daarmee in de toekomst een identiteit over te brengen. De motieven zijn politiek, cultureel, economisch en religieus gekleurd, wat erfgoed ook tot een gevoelig onderwerp maakt. Denk aan grensgebieden zoals in Thailand en Cambodja, of koloniale verledens in zowel het koloniale als het gekoloniseerde land. Hoe zouden en kunnen historici hiermee omgaan? Kunnen we ons losmaken van de boven-bediscussieerde knellende banden? Is dat überhaupt van belang? Welke invloeden hebben deze knellende banden op het werk van historici die werkzaam zijn in verschillende beroepen waarbij selecties en criteria van ‘waarde’ aan de orde van de dag zijn? De relatie tussen politiek beleid, erfgoed en de historicus is daarom een zeer belangrijk onderwerp om te bediscussiëren voor een aantal redenen. Aan de ene kant brengt het namelijk bewuste en onbewuste, directe en indirecte processen aan het daglicht waardoor het ons allemaal een stap verder in de geschiedwetenschap brengt. Aan de andere kant bezitten historici niet alleen de vaardigheden, maar dragen ze ook de verantwoordelijkheid, om ons met dergelijke zaken direct te bemoeien. Naar onze mening is het dus tijd om een duidelijk standpunt in te nemen over hoe het begrip erfgoed theoretisch en praktisch wordt ingevuld.

3. Publieksgeschiedenis, geschiedcommunicatie en intermedialiteit

Hoe ziet de 'gewone' man en vrouw de geschiedenis, waardoor wordt dit beeld beïnvloed? En selecteren historici wel het juiste uit de geschiedenis voor een algemeen publiek? In dit deelthema staan geschiedenislessen op school, exposities, films, romans en games centraal. Hoe selecteren onderwijzers, filmmakers, romanschrijvers en ontwerpers van historische tentoonstellingen wat ze wel of niet laten zien? De selectie is vaak beïnvloed door de actualiteit, terwijl je de vraag kunt stellen of het volgen van een eigen koers los van de actualiteit niet beter zou zijn. Is de actualiteit loslaten überhaupt wel mogelijk? Of is publieksgeschiedenis per definitie afhankelijk van de actualiteit? Ook

³⁶ Commissie Waardering en Selectie, *Gewaardeerd Verleden. Bouwstenen voor een nieuwe waarderingsmethodiek voor archieven* (2007) 21-22.

financieringsinstellingen spelen een grote rol bij de selectie van onderzoek en subsidies. Hoe bepalen deze instellingen wat er gefinancierd wordt en wat niet? En zouden historici eigenlijk wel afhankelijk van die instellingen moeten zijn? Tot slot bepalen ook de verschillende interesses en belangen van respectievelijk ‘amateur’ en ‘professionele’ historici hoe er geselecteerd wordt. Hoe wordt er daar omgegaan met bepaalde delen van de geschiedenis voor een groter publiek beschikbaar te stellen? Moeten historici optreden als *gate keepers* of juist een *shared authority* hebben met het algemene publiek?

De moderne media zorgen er vandaag de dag voor dat beleving en ervaring gemakkelijk onderdeel worden van informatievoorziening en de overdracht van kennis. Hetzelfde geldt voor de middelen die worden ingezet voor publiekgeschiedenis. Het overgrote deel van het verleden waarmee mensen in aanraking komen is via de nieuwe moderne media en het is belangrijk om te beseffen dat dit soort publiekgeschiedenis per definitie problematisch is. Aan de ene kant komt dit voort uit het feit dat niet alles kan worden getoond. Aan de andere kant is van elke vorm van publiekgeschiedenis het de bedoeling dat het zoveel mogelijk mensen trekt. Dit laatste is vooral een vraagstuk wanneer we spreken over criteria van waarde omdat een economische motivatie wellicht boven inhoud en historisch belang triomfeert. Houden historici zich hiermee bezig? Hoe zouden we hier een rol in moeten en kunnen spelen?

In 2015 verscheen er een speciale bundel in *BMGN-Low Countries Historical Review* over de manier waarop geschiedenis wordt gevisualiseerd op televisie. Een belangrijke observatie in dat werk is dat er nog weinig bekend is over dit soort publiekgeschiedenis en Nederland achterloopt op andere landen zoals Engeland.³⁷ De populariteit van historische televisie en film is tegenwoordig ongekend hoog. Televisieprogramma's, zoals *Andere Tijden* en *Verborgen Verleden*, films zoals *Michiel de Ruijter*, en documentaires, zoals *Ten Oorlog*, trekken enorm veel kijkers die via deze informatieverstrekking een beeld krijgen van historische periodes en gebeurtenissen. Hetzelfde geldt voor games zoals *Age of Empires*, *Call of Duty* en *World of Tanks*. Games vallen echter vrijwel altijd buiten het veld dat historici bestuderen. Het is van belang dat historici zich meer bezighouden met hoe deze verschillende presentaties van het verleden zich tot elkaar verhouden. Bovendien staat de correcte presentatie van het verleden bij televisieprogramma's, films, documentaires en games niet als enige punt op de agenda's van de makers. De plaatsgebondenheid, de behoeftes van consumenten en de relatie met nationale geschiedenisvertogen bepalen evenzeer de gegeven representatie van het verleden. Bovendien bestaat

³⁷ G. Janssen & A.-L. van Bruaene, 'Historische televisieproducties'. *BMGN - Low Countries Historical Review* 130, 1 (2015) 85–86.

er altijd het gevaar dat bij de geschiedenis voor een groter publiek de zaken versimpeld worden waardoor de objectiviteit in het geding komt.³⁸ Hoe ver mag men gaan in dat versimpelen? Wat mag en kan weglaten worden en wat absoluut niet? En op welke manier gaan makers van publiekgeschiedenis hiermee om? Houden ze eigenlijk wel rekening met bevindingen van historici of speelt geschiedenis enkel een rol op de achtergrond?

Behalve moderne media zijn (historische) tentoonstellingen en exposities juist een fysieke plek waar mensen met publiekgeschiedenis in contact komen. Tentoonstellingen en exposities zijn interessant om te bestuderen omdat ze niet enkel afzonderlijke stukken op een bepaalde manier neerzetten maar het geheel ook als een bepaalde interpretatie van een verleden kan worden gezien. Een ander spanningsveld is dat tussen het bijbrengen van historische kennis en besef enerzijds en het trekken van zoveel mogelijk bezoekers anderzijds. Een voorbeeld is de discussie over de expositie *Dino Experience* in het Limburgs Museum. De tijdelijke expositie was een groot succes, maar veel vaste bezoekers waren verontwaardigd over het feit dat het Limburgs Museum deze vrij kostbare expositie toonde. Wat had deze tentoonstelling immers te maken met de doelstelling van het museum om juist de geschiedenis en cultuur van Limburg te exposeren?³⁹ Wordt het aanbod van erfgoed en publiekgeschiedenis op deze manier niet aangepast aan de vraag van de toeristische markt?

Een ander voorbeeld is de vernieuwing van de exposities in het Rijkmuseum. Tijdens de opening werd er gezegd dat “het Rijkmuseum als het Museum van Nederland”⁴⁰ kon worden gezien. De conservator Taco Dibbits beschreef twee leidende principes voor de nieuwe opstelling: “besef van tijd en gevoel van schoonheid”.⁴¹ De vraag is echter: wiens besef van tijd en gevoel van schoonheid zijn hier leidend bij geweest? Op welke manier heeft dit gevolgen gehad voor de visualisering? Uit de nieuwe opstelling komt duidelijk naar voren dat een aantal belangrijke thema’s de boventoon voert: burgerlijke cultuur, de Oranjes, handel overzee en strijd tegen het water en de ambigue relatie van Nederland met wapens. Bovendien wordt dit alles uitgebeeld in bijzondere en unieke objecten. Men kan zich echter afvragen of er niet meer plek zou moeten zijn voor ‘history from below’. Bovendien zijn de rol van

³⁸ P. Knevel & J. Turpijn, “Dat is wel eens anders geweest!’ Geschiedenis op de Nederlandse televisie’, *BMGN - Low Countries Historical Review* 130, 1 (2015) 87–106; H. Boers, J. Dobbels & I. Leonard, ‘Verhalen sprokkelen langs de frontlijn. Een kritische blik op Ten Oorlog’, *BMGN - Low Countries Historical Review* 130, 1 (2015) 107-199.

³⁹ www.limburgsmuseum.nl/nl/leer-ons-kennen/over-ons/ (geraadpleegd 27 januari 2016).

⁴⁰ Geciteerd in: G.H. Janssen, ‘Less is More. Geschiedenis in het Rijkmuseum’, *BMGN - Low Countries Historical Review* 129, 1 (2014) 147.

⁴¹ *Ibidem*, 149.

publieke opinie, de geschiedenis van overlegcultuur, migratie, religieuze verscheidenheid en tolerantie ook niet thema's die in het 'Museum van Nederland' thuishoren?⁴²

Een meer algemeen antwoord op bovenstaande vragen betreffende publiekgeschiedenis in beelden is deels te vinden in de specifieke literatuur en theoretisering van tentoonstellingen.⁴³ Jörn Rüsen verwoordt een belangrijke inzicht in het veld door te schrijven dat schoonheid, waarheid en macht in balans moeten zijn in elke tentoonstelling. Bezoekers krijgen volgens hem namelijk vrijwel altijd te maken met politieke aspecten van een cultuur, terwijl het hoofddoel van een museum is om de historische werkelijkheid zo dicht mogelijk te benaderen en voor wetenschappelijke kennisoverdracht te zorgen. Het esthetische element is volgens hem daarnaast ook enorm van belang omdat mensen iets moois willen zien, emotioneel geraakt willen worden of iets willen beleven. Naar onze mening zou deze visie kunnen worden doorgetrokken naar alle beeldende middelen die in publiekgeschiedenis gebruikt worden.⁴⁴ Desalniettemin blijft een belangrijke vraag in hoeverre beelden authentiek moeten zijn, of is het belangrijker dat ze de best mogelijke interpretatie geven van het verleden. Hoever mogen we gaan met het bieden van een 'beleving' van het verleden en het neerzetten van een 'spannende' geschiedenis? De Disneyficatie van onze huidige cultuur stelt steeds meer eisen, maar een expositie is tevens een plek waar kritische en objectieve informatie zou moeten worden getoond.⁴⁵

Ondanks dat in onze maatschappij de gemiddelde Nederlander minder in aanraking komt met publiekgeschiedenis in de zin van het geschreven woord, is het nog steeds een belangrijk onderdeel doordat romans, kranten, geschiedenisboeken voor een algemeen publiek en geschiedenisboeken op middelbare scholen een belangrijk onderdeel vormen in het dagelijkse leven van veel Nederlanders. Vooral in het onderwijs spelen boeken nog steeds een belangrijke rol en is het vaak een van de belangrijkste plekken waar kinderen en tieners in aanraking komen met publiekgeschiedenis. De discussie over de historische canon is exemplarisch voor de vragen die er bij het beschrijven van een dergelijke geschiedenis komen kijken.⁴⁶ Welke historische gebeurtenissen, ontwikkelingen en personen zijn belangrijk genoeg om opgenomen te worden? Hoe baken je de geografische context af van

⁴² C. Santing, 'Het Rijksmuseum als historisch museum', *BMGN - Low Countries Historical Review* 129, 1 (2014) 134–135.

⁴³ K. Hudson, 'Attempts to define 'museum'', in: D. Boswell en J. Evans (ed.), *Representing the nation: a reader. Histories, heritage and museums* (New York 1999) 377.

⁴⁴ H. Henrichs, 'Historisch denken of het verleden beleven. Public history en musea.' *Levend Erfgoed. Vakblad voor public folklore & public history* (2009) 16.

⁴⁵ D. McIntyre, 'Creating new pasts in museums', in: P. Ashton en H. Kean, *Public History and Heritage Today. People and their Pasts* (New York 2012).

⁴⁶ www.entoen.nu (geraadpleegd 1 februari 2016).

dergelijke gebeurtenissen en ontwikkelingen? Daarnaast is het voornamelijk van belang volgens de exameneisen dat leerlingen historisch besef bijgebracht wordt naast kennis van enkele historische gebeurtenissen en ontwikkelingen. Zou er eigenlijk wel een enkele geschiedenis van een gebeurtenis moeten worden beschreven? Of zou er juist aandacht moeten zijn voor een historische gebeurtenis juist vanuit verschillende nationale perspectieven te belichten? Op deze manier zouden leerlingen zich bewust kunnen worden van de verschillende narratieven die in geschiedenis, maar ook vandaag de dag, een rol spelen.⁴⁷ Zouden leraren wellicht per definitie moeten worden opgeleid tot publiekshistorici waardoor ze alle vormen van geschiedenis kunnen combineren? Wij denken dat wanneer historici meer aandacht besteden aan publieksgeschiedenis er direct en duidelijk aangetoond kan worden wat onze toegevoegde waarde is voor de samenleving.

4. Conclusie

Het is glashelder dat vandaag de dag de constructie, selectie en toepassing van criteria van waarde even belangrijk, of misschien wel belangrijker is, dan ooit tevoren. Wij zijn daarom van mening dat er een algehele discussie noodzakelijk is over criteria van waarde in de geschiedbeoefening. Als eerste, sluiten wij ons aan bij eerdere meningen dat zowel representativiteit als uniciteit bewaard zouden moeten blijven. De vraag blijft echter: hoe wordt dit nu en in de toekomst bepaald? Om deze vraag naar behoren te kunnen beantwoorden stellen wij dat historici een actievere rol zouden moeten spelen. Historici weten namelijk als geen ander dat iedereen beïnvloed wordt door de tijd waarin we leven en kunnen bij uitstek analyseren hoe er tot op heden met kwesties van waarde-toekenning werd omgegaan en kunnen met mogelijke voorstellen en oplossingen komen. Daarom stellen wij als tweede voor om een brug te slaan tussen historici en beleidsmakers, politieke instituten en het algemene publiek. Een wisselwerking tussen alle groepen kan er namelijk voor zorgen dat een geheel van *best practices*, dat tekortkomingen van eerder beleid kan dichten, wordt gevormd. Tenslotte kan dit er ook voor zorgen dat we direct en helder communiceren welke essentiële rol historici in de huidige en toekomstige samenleving kunnen spelen.

⁴⁷ M. Van den Boom, E. Ducz, M. Etelaky, A. Margetin, T. Paar, Z.P. Popp, E. Urgan and E. Van der Vorst, 'Diversity and Unity. A New way of teaching European History', in: Noortje ten Berg (eds.), *One European political identity? Reflections on Science 2011-2012* (Nijmegen 2012) 36 – 60.

Bijlage

“The term cultural heritage encompasses several main categories of heritage:

- **Cultural Heritage**
 - *Tangible Cultural Heritage*
 - Movable Cultural Heritage (paintings, sculptures, coins, manuscripts)
 - Immovable Cultural Heritage (monuments, archaeological sites, and so on)
 - Underwater Cultural Heritage (shipwrecks, underwater ruins and cities)
 - *Intangible Cultural Heritage*
 - Oral traditions, performing arts, rituals
- **Natural Heritage**
 - Natural sites with cultural aspects such as cultural landscapes, physical, biological or geological formations
- **Heritage in the event of armed conflict.**⁴⁸

- I. To represent a masterpiece of human creative genius.
- II. To exhibit an important interchange of human values, over a span of time or within a cultural area of the world, on developments in architecture or technology, monumental arts, town-planning or landscape design.
- III. To bear a unique or at least exceptional testimony to a cultural tradition or to a civilization which is living or which has disappeared.
- IV. To be an outstanding example of a type of building, architectural or technological ensemble or landscape which illustrates (a) significant stage(s) in human history.
- V. To be an outstanding example of a traditional human settlement, land-use, or sea-use which is representative of a culture (or cultures), or human interaction with the environment especially when it has become vulnerable under the impact of irreversible change.
- VI. To be directly or tangibly associated with events or living traditions, with ideas, or with beliefs, with artistic and literary works of outstanding universal significance. (The Committee considers that this criterion should preferably be used in conjunction with other criteria.
- VII. To contain superlative natural phenomena or areas of exceptional natural beauty and aesthetic importance.
- VIII. To be outstanding examples representing major stages of earth's history, including the record of life, significant on-going geological processes in the development of landforms, or significant geomorphic or physiographic features.
- IX. to be outstanding examples representing significant on-going ecological and biological processes in the evolution and development of terrestrial, fresh water, coastal and marine ecosystems and communities of plants and animals.

⁴⁸ UNESCO, *What is meant by 'Cultural Heritage'?* <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/illicit-trafficking-of-cultural-property/unesco-database-of-national-cultural-heritage-laws/frequently-asked-questions/definition-of-the-cultural-heritage/> (geraadpleegd 23 januari 2016).

- X. To contain the most important and significant natural habitats for in-situ conservation of biological diversity, including those containing threatened species of outstanding universal value from the point of view of science or conservation.⁴⁹

“Artikel 3.1. Aanwijzing als rijksmonument

1. Onze Minister kan ambtshalve besluiten een monument of archeologisch monument dat van algemeen belang is vanwege zijn schoonheid, betekenis voor de wetenschap of cultuurhistorische waarde aan te wijzen als rijksmonument.

2. Onze Minister vraagt over het besluit advies aan het college van burgemeester en wethouders van de gemeente waar het monument of archeologisch monument zich bevindt.

3. Onze Minister vraagt over het besluit tevens advies aan gedeputeerde staten indien het monument of archeologisch monument zich bevindt buiten een krachtens de Wegenverkeerswet 1994 vastgestelde bebouwde kom.

4. Onze Minister besluit over aanwijzing van een kerkelijk monument na overleg met de eigenaar.

Artikel 3.7. Aanwijzing als beschermd cultuurogoed of beschermde verzameling

1. Onze Minister kan ambtshalve besluiten een cultuurogoed dat van bijzondere cultuurhistorische of wetenschappelijke betekenis of uitzonderlijke schoonheid is en dat als onvervangbaar en onmisbaar behoort te worden behouden voor het Nederlands cultuurbezit aan te wijzen als beschermd cultuurogoed.

2. Onze Minister kan ambtshalve besluiten een verzameling van bijzondere cultuurhistorische of wetenschappelijke betekenis, die als geheel of door een of meer van de cultuurogoederen die een wezenlijk onderdeel van de verzameling zijn als onvervangbaar en onmisbaar behoort te worden behouden voor het Nederlands cultuurbezit, aan te wijzen als beschermde verzameling.

3. Het besluit tot aanwijzing als beschermde verzameling gaat vergezeld van een algemene omschrijving van de beschermde verzameling en van een opsomming van de cultuurogoederen die tot de beschermde verzameling behoren.

4. Een cultuurogoed is:

a. onvervangbaar indien er geen of nagenoeg geen ander of gelijksoortig cultuurogoed in goede staat in Nederland aanwezig is;

b. onmisbaar indien het een symboolfunctie, schakelfunctie of ijkfunctie heeft.

5. Bij de aanwijzing als beschermde verzameling is het vierde lid van overeenkomstige toepassing.⁵⁰

⁴⁹ <http://whc.unesco.org/en/criteria/> (geraadpleegd 23 januari 2016).

⁵⁰ Eerste Kamer, vergaderjaar 2014–2015, 34 109, A 6